

4. Information Circular IC76-12R6, November 2, 2007 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.cra-arc.gc.ca/E/pub/tp/ic76-12r6/ic76-12r6-e.html#_Toc301246867.
5. Pending updates to IC761 2, Applicable rate of part XIII tax on amounts paid or credited to persons in countries with which Canada has a tax convention related to forms № 301, № 302 and № 303 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cra-arc.gc.ca/formspubs/frms/ic76-12r6-eng.html>.
6. Kandeв M. Some Thoughts on the Use of Later OECD Commentaries After Prévost Car / M. Kandeв, B. Wiener // Tax Notes International. – 2009. – Vol. 54. – № 6. – P. 667–672.
7. Prevost Car Inc. v. Her Majesty the Queen, 2008TCC231, 22 April 2008 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.canlii.org/en/ca/tcc/doc/2008/2008tcc231/2008tcc231.html>.
8. Model Tax Convention on Income and on Capital 2010 (Full Version). – Paris : OECD Publishing, 2012. – 2000 p. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://dx.doi.org/10.1787/978926417517-en>.
9. OECD Model Tax Convention on Income. Condensed version (as it read on 15 July 2014). – Paris : OECD Publishing, 2014. – 492 p.
10. Kemmeren E.C.C.M. Preface to Articles 10 to 12 / E.C.C.M. Kemmeren // Klaus Vogel on Double Taxation Convention / ed. by E. Reimer and A. Rust. – 4th ed. – Vol. 1. – Aaphen aan den Rijn : Wolters Kluwer, 2015. – P. 705–773.
11. Baum S. Beneficial Ownership as a Treaty Anti-avoidance Tool / S. Baum, G. Watson // Canadian Tax Journal. – 2012. – Vol. 60. – № 1. – P. 149–168.
12. Vleggeert J. Abuse of Tax Treties: a Discussion of Recent Court Cases in Various Countries with Opposite Outcomes / J. Vleggeert [Electronic resource]. – Mode of access : <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/37150>.

ЯРОШЕНКО О. Д.,

кандидат юридичних наук,
помічник заступника Голови
*(Відділ забезпечення діяльності заступника
Голови та секретаря судової палати
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ)*

УДК 343.352.3

ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ ЩОДО АКТИВНОГО ПІДКУПУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

У статті досліджено систему міжнародних нормативно-правових договорів щодо відповідальності за корупційні діяння. Встановлено їх значення та вплив на формування національного антикорупційного законодавства. Здійснено аналіз змісту терміну активного підкупу в міжнародних нормативно-правових актах і в законодавстві України.

Ключові слова: антикорупційне законодавство, корупція, корупційний злочин, підкуп, кримінальна відповідальність за підкуп службової особи.

В статье исследована система международных нормативно-правовых договоров относительно ответственности за коррупционные деяния. Установлено их значение и влияние на формирование национального антикоррупционного законодательства. Осуществлен анализ содержания понятия активного подкупа в международных нормативно-правовых актах и в законодательстве Украины.

Ключевые слова: антикоррупционное законодательство, коррупция, коррупционное преступление, подкуп, уголовная ответственность за подкуп должностного лица.

In article system of international regulatory and legal agreements regarding liability for corruption. Established their importance and influence on formation of a national anticorruption legislation. The analysis of content of term active bribery in international legal acts and legislation of Ukraine.

Key words: anticorruption legislation, corruption, corruption crime, bribery, criminal responsibility for bribing official.

Вступ. Проблеми корупції, запобігання і протидії їй є одним із пріоритетних напрямів боротьби зі злочинністю у світі. Міжнародне співтовариство вважає корупцію однією з основних політичних проблем сучасного суспільства. На думку голови Transparency International Хосе Угаса, економічний розвиток стає неможливим, а зусилля, спрямовані проти корупції, виявляються марними, коли лідери й високопоставлені особи зловживають владою, щоб прибрати до рук державні кошти заради особистої вигоди.

Про проблему корупції в аспекті негативного її впливу на суспільство та економіку в Україні зазначають як вищі посадові особи держави, так і лідери різних політичних партій та громадських організацій. На жаль, наша держава впродовж багатьох років посідає доволі низькі місця в моніторингових звітах міжнародних організацій щодо рівня корупції й ефективності протидії їй. Зокрема, відповідно до Індексу сприйняття корупції, розробленого Transparency International (TI), у 2015 році Україна посіла 130 місце із 168 країн дослідження [1], що є показником набагато нижчим, ніж показники сусідніх європейських країн, наприклад, Республіка Польща перебуває на 30 позиції. Невисоким такий показник в Україні був і у попередніх роках: 2014 рік – 142 місце із 175 країн, де проводилися дослідження, 2013 рік – 144 місце із 177 країн, а 2012 рік – 144 місце із 176 країн.

Таким чином, Україна залишається найкорумпованішою країною Європи. Така ситуація переконливо свідчить про важливість та необхідність протидії корупційним діям, у тому числі й тим, які є кримінально караними.

Постановка завдання. Науковцями приділяється достатньо уваги аналізу стану реформування вітчизняного антикорупційного законодавства, у тому числі й кримінального, зокрема, ці питання розглядаються у публікаціях П.П. Андрушка, Л.П. Брич, К.П. Задой, М.І. Мельника, М.І. Хавронюка та інших учених. Разом із тим у зв'язку з інтеграцією України у міжнародне співтовариство, вважаємо, що актуальним у цьому контексті є дослідження положень міжнародних нормативно-правових актів, у яких закріплюються основні орієнтири для національного законодавства в частині протидії корупції.

Результати дослідження. Найважливіша стратегія боротьби з корупцією полягає у створенні та реалізації національних і міжнародних нормативних орієнтирів по боротьбі з корупцією. Зауважимо, що ще у Віденській конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року у ст. 50 розділу 2 йдеться про те, що якщо згода держави на обов'язковість для неї договору була виражена в результаті прямого або непрямого підкупу її представника іншою особою, яка брала участь у переговорах, то перша держава має право посилатися на такий підкуп, як на підставу недійсності її згоди на обов'язковість для неї такого договору [2].

Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН) прийнято документи, що склали правову основу антикорупційної політики і стали першими спробами протидії на міжнародному

рівні такого явища, як корупція, у тому числі й підкупу. Зокрема, Генеральною Асамблеєю ООН ухвалено Резолюцію ООН 3514 (XXX) від 15 грудня 1975 року [3], спрямовану виключно на боротьбу з хабарництвом і корупцією в транснаціональних корпораціях, а 17 грудня 1979 року – Кодекс поведінки посадових осіб [4], визначення корупції у якому зводиться до підкупу, як однієї з форм хабарництва. Крім того, Генеральною Асамблеєю ООН прийнято Рекомендації щодо міжнародного співробітництва в галузі попередження злочинності та кримінального правосуддя в контексті розвитку від 14 грудня 1990 року, Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23 липня 1996 року та Декларацію ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 року. Так, у Декларації ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях, затвердженій Резолюцією 51/191 Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1996 року, у п. 3 йдеться про те, що хабарництво при здійсненні міжнародних комерційних операцій може включати, зокрема, такі елементи: а) пропозицію, обіцянку або передачу будь-яких виплат, подарунків або інших благ, прямо або побічно, будь-якою приватною або державною корпорацією, в тому числі транснаціональною корпорацією, окремою особою якої-небудь держави будь-якій державній посадовій особі або обраному представникові іншої країни, як неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання цією посадовою особою або представником своїх обов'язків у зв'язку з тією чи іншою міжнародною комерційною операцією; б) вимога, прийняття або отримання, прямо або опосередковано, будь-якою посадовою особою або обраним представником будь-якої держави виплат, подарунків або інших благ у будь-якій приватній або державній корпорації, в тому числі транснаціональної корпорації, або окремої особи з іншої країни, як неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання цією посадовою особою або представником своїх обов'язків у зв'язку з тією чи іншою міжнародною комерційною операцією [5].

Слід зазначити, що положення, які містяться в актах, ухвалених Генеральною Асамблеєю ООН, мають рекомендаційний характер для держав – членів ООН. Водночас вони стали основою при підготовці міжнародно-правових актів, які закріплюють міжнародні стандарти по запобіганню та протидії корупції.

Особливу увагу питанням удосконалення законодавства у сфері протидії корупції приділяють європейські міжнародні інституції. Однією з провідних серед них є Рада Європи. Основними документами, прийнятими в рамках Ради Європи і спрямованими на боротьбу з міжнародним хабарництвом, стали Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) й Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією.

При дослідженні положень міжнародних нормативно-правових актів, як правових орієнтирів протидії корупції, варто звернути увагу на те, що Україна здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції в рамках міжнародного співробітництва, зокрема, співпрацює з Групою держав Ради Європи проти корупції (GRECO) та Програмою розвитку ООН, здійснює співпрацю в рамках Механізму огляду стану імплементації Конвенції ООН проти корупції та Стамбульського плану дій по боротьбі з корупцією, а також з іншими організаціями. Україна приєдналася до GRECO 01 січня 2006 року, і у зв'язку з цим надала згоду проходити оцінку з боку GRECO щодо імплементації в національне законодавство положень Кримінальної та Цивільної конвенцій про боротьбу з корупцією, а також принципів боротьби з корупцією Ради Європи, прийнятих у рамках виконання програми дій проти корупції, схваленої Радою Європи. Щодо діяльності GRECO необхідно звернути увагу на те, що відповідно до ст. 1 Статуту GRECO [6] ця організація створена з метою удосконалення компетентності її членів у боротьбі з корупцією для вжиття заходів через динамічний процес спільного оцінювання методів проведення та однакового впливу згідно з їхніми зобов'язаннями в цій сфері. Статтею 2 згаданого Статуту встановлено, що функціями GRECO є спостереження за дотриманням керівних принципів боротьби з корупцією, які прийняті Комітетом Міністрів Ради Європи 06 листопада 1997 року, та за впровадженням міжнародних законодавчих документів, прийнятих відповідно до Програми дій боротьби з корупцією, згідно з положеннями, які містяться в цих документах.

Звернемо увагу на визначення у міжнародних документах понять, пов'язаних з активним підкупом службової особи (активним хабарництвом). Слід зазначити, що Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [7] не містить положень щодо ознак підкупу. Однак у ст. 2 цієї Конвенції надано дефініцію корупції, на основі якої український законодавець навів визначення цього поняття у п. 5 ст. 1 Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції».

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) під активним підкупом розуміє умисне *обіцяння, пропонування чи надання* (виділено нами – О.Я.) будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб, з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків (ст. 2 «Дача хабара національним державним посадовим особам»). Крім того, щодо криміналізації хабарництва у приватному секторі ця Конвенція також імперативно рекомендує, щоб кожна сторона вживала таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне надання під час здійснення підприємницької діяльності *обіцянки, пропонування чи дачі* (виділено нами – О.Я.) прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким особам, які обіймають керівні посади у приватних підприємствах або працюють на них у будь-якій якості, для них особисто чи для інших осіб, із метою заохочення їх до виконання чи невиконання наданих їм повноважень на порушення їхніх обов'язків (ст. 7 «Дача хабара у приватному секторі») [8].

Відтак згідно з положеннями Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) щодо криміналізації хабарництва у публічному секторі (ст. 2 «Дача хабара національним державним посадовим особам») та приватному секторі (ст. 7 «Дача хабара у приватному секторі») імперативно вказує необхідність визнавати злочинами такі форми поведінки, як *обіцянка, пропонування чи дача* (виділено нами – О.Я.) неправомірної переваги посадовим особам за вчинення цією особою будь-яких дій чи бездіяльності при виконанні своїх службових обов'язків.

З огляду на викладене ця Конвенція визначає такі ознаки активного підкупу, які проявляються саме в обіцянці, пропозиції та дачі неправомірної переваги службовій особі.

Таким чином, під так званим активним підкупом (активне хабарництво) у Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) розуміється *обіцянка, пропонування чи надання* (виділено нами – О.Я.) особисто або через посередників будь-якої неправомірної переваги особам, яких згаданою Конвенцією рекомендується визнати суб'єктами злочину «пасивного підкупу» (прийняття обіцянки чи пропозиції, а також одержання будь-якої неправомірної переваги). Крім наведеного поділу підкупу на види, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) розрізняє активний і пасивний підкупи, які здійснюються у державному (ст. 2, 3) та приватному секторах (ст. 7, 8).

У Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року про активний підкуп йдеться у ст. 15 Конвенції «Підкуп національних державних посадових осіб» та ст. 21 «Підкуп у приватному секторі». Зокрема, відповідно до ст. 15 цієї Конвенції кожна держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання кримінально караними таких діянь, якщо вони вчинені умисно: *обіцянка, пропозиція або надання* (виділено нами – О.Я.) державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків (п. «а»). Щодо підкупу іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій зазначено у п. «1» ст. 16 «Підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій», а про «Підкуп у приватному секторі» – у п. «а» ст. 21 згаданої Конвенції [9].

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року, у ст. 8 «Криміналізація корупції» передбачає, що «1. Кожна держава-учасниця вживає таких

законодавчих та інших заходів, які можуть знадобитися для того, щоб визнати як кримінально карані такі діяння, коли вони вчиняються навмисно: а) *обіцянка, пропозиція або надання* (виділено нами – О.Я.) публічній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи для того, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію або бездіяльність при виконанні своїх службових обов'язків» [10].

Крім того, правовими орієнтирами для формування національного антикорупційного законодавства слід визнати міжнародно-правові акти Європейського Союзу (далі – ЄС), зокрема, Конвенцію про захист фінансових інтересів Європейського Союзу 1995 року та два Протоколи до неї (1996 і 1997 років), Конвенцію про боротьбу з корупцією, яка стосується посадових осіб Європейського Союзу або посадових осіб держав – учасниць Європейського Союзу 1997 року, Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 року щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції та Рамкове рішення Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 року «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі».

У Конвенції про боротьбу з корупцією, яка стосується посадових осіб Європейського Союзу або посадових осіб держав – учасниць Європейського Союзу 1997 року, визначено, що активною корупцією є умисна *обіцянка або надання* (виділено нами – О.Я.), прямо чи опосередковано, будь-якої переваги посадовій особі для неї особисто чи для третьої особи за вчинення або не вчинення дії, яка належить до її компетенції, чи за використання свого становища всупереч службовому обов'язку (ст. 3) [11]. У Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 року щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції регламентована політика ЄС з протидії корупції, а також визначено основні засади боротьби з нею та окреслено принципи вдосконалення протидії корупції в нових країнах-членах, країнах-кандидатах і третіх країнах. У Рамковому рішенні Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 року «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі» надано дефініцію «активної» та «пасивної» корупції і встановлено санкції стосовно осіб, у тому числі юридичних, за вчинення такої категорії злочинів.

Акти антикорупційного характеру, спрямовані на протидію корупції, були прийняті й іншими міжнародними організаціями. Так, згідно з ч. 1 ст. 1 Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних угодах, прийнятої Організацією економічного співробітництва та розвитку 21 листопада 1997 року [12], Міжамериканською конвенцією про боротьбу з корупцією, прийнятою Організацією американських держав на третій пленарній сесії 29 березня 1996 року [13] та ст. 4 Конвенції Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею, прийнятої главами держав й урядів Африканського союзу 12 липня 2003 року [14], до активних форм корупції належить *пропозиція, обіцянка або надання* неправомірних вигод.

Таким чином, об'єктивна сторона складів злочинів так званого активного підкупу повинна проявлятися в обіцянці, пропозиції та дачі неправомірної переваги, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги особам, яких визнано суб'єктами злочину «пасивний підкуп» (одержання будь-якої неправомірної переваги).

Слід зазначити, що кримінальна відповідальність за так званий активний підкуп службової особи з прийняттям Верховною Радою України у 2001 році КК була передбачена у ст. 369 цього кодексу «Дача хабара». Так, за давання хабара в редакції від 05 квітня 2001 року передбачалось покарання у вигляді штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від двох до п'яти років (ч. 1 ст. 369 КК у редакції Закону 2001 року). Згодом Україною було ратифіковано основні міжнародні конвенції у сфері боротьби з корупцією. Так, Верховною Радою України 16 березня 2005 року була ратифікована Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року, а 18 жовтня 2006 року – Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27 січня 1999 року та Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року (підписана Україною 12 грудня 2003 року у м. Меріда (Мексиканські Сполучені Штати)). При цьому ратифікація вітчизняним законодавцем цих

конвенції зумовлювала необхідність прийняття законів про внесення змін і доповнень до КК, пов'язаних із приведенням його норм у відповідність до норм (стандартів), передбачених у згаданих конвенціях. Підсумком проведення реформування антикорупційного законодавства, у тому числі й у частині активного підкупу службової особи, 13 травня 2014 року було прийняття Закону України № 1261-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації рекомендацій Європейської Комісії у сфері державної антикорупційної політики», яким внесено зміни та доповнення до КК, у тому числі й у ст. 369 КК. Цим Законом у ст. 369 КК встановлено кримінальну відповідальність за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі. Отже, зміст заборони за національним законодавством (ст. 369 КК) повністю відповідає змісту такої заборони за Кримінальною конвенцією про боротьбу з корупцією.

З огляду на викладене, антикорупційні конвенції Ради Європи й ООН щодо положень про активний підкуп за своїм змістом аналогічні, і вимоги саме цих конвенцій, зокрема, положення Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією Ради Європи від 27 січня 1999 року, було сприйнято законодавцем при імплементації їхніх положень у частині відповідальності за так званий активний підкуп у Закон про кримінальну відповідальність. Тобто, Україною в цій частині взяті перед Радою Європи зобов'язання виконано.

Висновки. Порівняльний аналіз міжнародно-правових актів із протидії корупції дає можливість виділити два етапи становлення міжнародно-правового механізму протидії корупції. Перший етап характеризується визнанням підкупу службової особи злочином міжнародного характеру та прийняття на міжнародному рівні перших документів, що регламентують боротьбу з цим злочином (підкуп у рамках транснаціональних компаній), а другий етап – це міжнародно-правове регулювання на рівні конвенцій питань протидії корупційним правопорушенням.

При цьому основоположними міжнародними нормативно-правовими актами для України є Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією та Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, а також Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, які ратифіковані Верховною Радою України і мають обов'язковий характер. Водночас інші міжнародні нормативно-правові акти, зокрема, акти, прийняті ЄС щодо протидії корупції, хоча й не мають зобов'язального характеру, проте можуть використовуватися законодавцем як рекомендації й орієнтири для формування та вдосконалення системи відповідальності за корупційні правопорушення.

Список використаних джерел:

1. The Corruption Perceptions Index. – Режим доступу : <http://www.transparency.org/cpi2014/results>. – Назва з екрану.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118. – Назва з екрану.
3. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 15 грудня 1975 р. A/RES/3514(XXX) «Заходи проти корупції, що практикуються транснаціональними та іншими корпораціями, їх посередниками та іншими причетними до цього сторонами». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/doccatalog/document;jsessionid=D8C64469196FAA86DF558C1511EE3A85?id=48919>. – Назва з екрану.
4. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН. Кодекс поведінки посадових осіб, прийнятий 17 грудня 1979 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/doccatalog/document?id=48920>. – Назва з екрану.
5. Декларація ООН про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_369. – Назва з екрану.
6. Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_144. – Назва з екрану.

7. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_102. – Назва з екрану.
8. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи (Страсбург, 27 січня 1999 р.) // Відомості Верховної Ради України, – 2007. – № 50. – Ст. 496.
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 31 жовтня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 50. – Ст. 497.
10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_789. – Назва з екрану.
11. Convention drawn up on basis of Article K.3 (2) (c) of Treaty on European Union on fight against corruption involving officials of European Communities or officials of Member States of European Union. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41997A0625%2801%29:EN:HTML>. – Назва з екрану.
12. Конвенция по борьбе с подкупом должностных лиц иностранных государств при проведении международных деловых . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_154. – Назва з екрана.
13. Міжамериканська конвенція про боротьбу з корупцією. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?nreg=998_089. – Назва з екрану.
14. African Union Convention On Preventing and Combating Corruption. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Convention%20on%20Combating%20Corruption.pdf. – Назва з екрану.

